

**ภาวะความยากจนและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร
ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์**
**Poverty and Quality of Life of Agricultural Households
in Phetchabun Province**

สุพิชชา โชติกำจร^{1*} และ ธาตุร อนุสรณ์พานิชกุล²

Supitcha Chotikhajorn^{1*} and Thakurn Anusonpanichakul²

¹อาจารย์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

*E-mail : supitchachot@gmail.com โทร. 056-717100 ต่อ 1904

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนและภาวะความรุนแรง ความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยใช้ Head-count Ratio และ FGT-index 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรโดยใช้ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (HDI) ของ UNDP และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบโลจิสต์ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 400 ครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์มีสัดส่วนครัวเรือนที่ยากจนอยู่ที่ร้อยละ 11.50 และมีค่าความรุนแรงของความยากจนเท่ากับร้อยละ 4.13 ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า หากหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ ทำการปลูกข้าวหรือข้าวโพด เลี้ยงสัตว์เป็นหลัก มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นจำนวนมาก และมีรายได้จากการภาคเกษตรลดลง จะมีผลทำให้ ครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มขึ้น ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้มีการขยายโอกาสทางด้านศึกษาให้แก่ สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร และให้ความรู้ในเรื่องของการเกษตรแบบผสมผสาน ตลอดจนการเสริมสร้าง กิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตรเพื่อสร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น

คำสำคัญ : ความยากจน คุณภาพชีวิต ครัวเรือนเกษตรกร

Abstract

The purposes of this research are 1) to analyze the poverty ratio and levels of poverty by using Head-count Ratio and FGT-index. 2) to study the quality of life of agricultural household by using an Human Development Index (HDI) of UNDP. 3) to study the factors affecting poverty of agricultural household by using logistic regression. Data were collected using a questionnaire from 400 agricultural household.

The results showed that 11.50 percent of agricultural household has level income lower than the poverty line and has levels of poverty were 4.13 percent. The quality of life of most households is in the middle. In addition, factors affecting poverty of agricultural household is affected by head of the household are lower than compulsory education, planting rice or maize, a high number of dependents among the household members and decreasing Income from agriculture. Therefore, the government should encourage the expansion of education opportunity

and encourage non-farm activities together with farm activities to reduce the poverty in agricultural household.

Keywords : Poverty, Quality of Life, Agricultural Households

บทนำ

การเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจพื้นฐานที่สำคัญของประเทศไทยมาโดยตลอด นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศแล้ว คนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีอาชีพทำการเกษตร อีกทั้งยังเป็นแหล่งรองรับแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ ภาคการเกษตรยังมีบทบาทต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอยู่หลายประการ เช่น เป็นแหล่งอาหาร และใช้เป็นวัตถุดิบพื้นฐานให้แก่อุตสาหกรรมหลายประเภท อย่างไรก็ตามบทบาทของภาคการเกษตรต่อการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในปี พ.ศ. 2539 ภาคการเกษตรของประเทศไทยมีผลผลิตในราคาคนที่คิดเป็นมูลค่า 420,493 ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.06 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศหรือจีดีพี และเป็นแหล่งงานให้แก่แรงงานจำนวน 14.03 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.28 ของจำนวนแรงงานทั้งประเทศ เทียบกับปี พ.ศ.2559 ที่มีผลผลิตทางการเกษตรในราคาคนที่คิดเป็นมูลค่า 1,199,426 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 8.34 ของจีดีพี และเป็นแหล่งจ้างงานประมาณ 11.75 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.16 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ความสำคัญของภาคการเกษตรต่อจีดีพี และการจ้างงานได้ลดน้อยถอยลงตามลำดับ สาเหตุหลักเกิดจากการที่ราคาและผลผลิตทางการเกษตรมักจะไม่แน่นอน ส่งผลทำให้รายได้ของเกษตรกรมีความไม่แน่นอนตามไปด้วย และต้องเผชิญกับปัญหารายได้ต่ำ และนำไปสู่ปัญหาความยากจน

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและทำการเกษตร ประชาชนประมาณ 40,600 คน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.39 ของประชากรทั้งจังหวัดเป็นคนยากจน โดยมีรายได้ที่ต่ำกว่าระดับความยากจนของจังหวัดเท่ากับ 2,293 บาทต่อคนต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) ซึ่งปัญหาความยากจนส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับเกษตรกร สาเหตุหลักก็คือการขาดแคลนเงินทุนที่ใช้ในการปรับปรุงการผลิต ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ รายได้ออยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรต่ำลงไปด้วย ดังนั้น จึงได้ทำการศึกษาภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร และวิเคราะห์ถึงระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงสัดส่วนของครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนและภาวะความรุนแรงของความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร

คำนิยามศัพท์

1. ความยากจน หมายถึง ความยากจนในเชิงเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในแต่ละสังคม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2546) โดยความยากจนจะวัดจากคนที่มีรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนของจังหวัดเพชรบูรณ์ เท่ากับ 2,293 บาทต่อคนต่อเดือน
2. คุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล โดยวัดจากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านอาหาร ด้านการศึกษา และด้านที่อยู่อาศัย

ขอบเขตการวิจัย

ทำการศึกษาครีวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในรอบระยะเวลา 1 ปี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากงานศึกษาภาวะความยากจนของครีวเรือนเกษตรกรที่ผ่านมาพบงานของ สุรเดช ตระกูลคูศรี (2541) ได้ทำการศึกษาถึงภาวะความยากจนของครีวเรือนเกษตรกร พบว่า กลุ่มครีวเรือนที่ทำนาเป็นหลัก จะเป็นกลุ่มที่ตกอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่าครีวเรือนกลุ่มอื่นๆ และครีวเรือนที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรเพียงอย่างเดียว จะตกอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่าครีวเรือนที่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรและนอกการเกษตร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพัตรา แดงเอี่ยม (2544) ที่ได้ทำการศึกษาถึงภาวะความยากจนของครีวเรือนเกษตรกร พบว่า ครีวเรือนที่ทำการปลูกข้าว และปศุสัตว์เป็นหลักจะตกอยู่ในภาวะความยากจนมากที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และจากงานศึกษาของ สนิรัช แก้วมี (2549) ได้ทำการศึกษาภาวะความยากจนของครีวเรือนเกษตรกร พบว่า ครีวเรือนที่ปลูกพืชไร่เป็นหลัก จะตกอยู่ในภาวะที่ยากจน และมีความรุนแรงของความยากจนมากที่สุด ในส่วนองงานศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความยากจน พบงานของ เฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ (2550) ที่ได้ศึกษาภาวะความยากจนและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโอกาสที่ครีวเรือนเกษตรกรจะประสบปัญหาความยากจน พบว่า หากหัวหน้าครีวเรือนมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ทำการเกษตรอยู่นอกเขตชลประทาน อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนผู้พึ่งพิงในครีวเรือนที่สูง และไม่เคยเข้ารับการอบรมวิชาการทางการเกษตร จะทำให้ครีวเรือนมีโอกาสที่ตกอยู่ในภาวะที่ยากจน สอดคล้องกับผลงานศึกษาของ วรายุทธ พลาศร (2556) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครีวเรือนในชนบทของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า หากหัวหน้าครีวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำ มีจำนวนสมาชิกในครีวเรือนมาก มีระดับรายได้ต่ำ มีขนาดพื้นที่ที่ใช้ในภาคเกษตรน้อย และมีหนี้สินเป็นจำนวนมาก จะทำให้ครีวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนของงานศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของครีวเรือนเกษตรกรที่ผ่านมา พบงานของ ทิพวรรณ ดวงปัญญา (2549) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พบว่า คุณภาพชีวิตของครีวเรือนเกษตรกรโดยรวมทั้ง 13 ฝ่ํา อยู่ในระดับปานกลาง โดยคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ นั้นเกิดจากความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองทางกาย และจิตใจที่ดีไปพร้อมกันด้วย ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางกายก็คือ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชน และการคมนาคม และงานศึกษาของ อารีย์ เชื้อเมืองพาน (2555) ที่ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตของครีวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ครีวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ด้านอาหาร ด้านการศึกษา และด้านที่อยู่อาศัย อยู่ระดับปานกลาง กล่าวคือ มีระดับรายได้เงินออมในจำนวนใกล้เคียงกับหนี้สิน มีปริมาณอาหารพอเพียงในการบริโภคภายในครีวเรือน ได้รับการศึกษาในภาคบังคับ และมีพื้นที่ใช้สอยในตัวบ้านพอประมาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครีวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 119,490 ครีวเรือน ซึ่งการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จะใช้การคำนวณจากสูตรของยามานะ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่ n คือ จำนวนครีวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง N คือ จำนวนครีวเรือนเกษตรกรทั้งหมด และ e คือ ค่าความคลาดเคลื่อน ทำให้ได้จำนวนครีวเรือนเกษตรกรตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับหัวหน้าครีวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยขั้นแรกจะเลือกครีวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมายที่กระจายอยู่ใน 6 อำเภอ ตามสัดส่วนของประชากร ได้แก่ อ.เมือง อ.หล่มเก่า อ.น้ำหนาว

อ.เขาค้อ อ.วังโป่ง และ อ.หนองไผ่ และขั้นที่สองจะทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรโดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) โดยแยกเป็น ครัวเรือนที่ปลูกข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกผักหรือผลไม้ และเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว โดยมีวิธีการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1) การวัดความยากจน จะใช้ Head-count Ratio (H-ratio) เพื่อหาสัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน และใช้ Foster-Greer-Thorbecke (FGT index) เพื่อวัดความรุนแรงของความยากจน แสดงได้ดังนี้

1.1) Head-count Ratio

$$H - ratio = \frac{q}{n}$$

โดยที่ q = จำนวนตัวอย่างที่มีรายได้ของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย/คน/ปี
ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน

N = จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

1.2) Foster-Greer-Thorbecke

$$FGT - index = \frac{1}{nz^2} \sum_{i=1}^q g_i^2$$

โดยที่ Z = ระดับของเส้นแห่งความยากจน

n = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด

q = จำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นแห่งความยากจน

g = ผลต่างของรายได้ของครัวเรือนยากจนที่ i กับเส้นความยากจน

2) การวัดระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกร โดยกำหนดองค์ประกอบ และตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ด้านเศรษฐกิจ	1) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน (บาท/คน/ปี) 2) เงินออมเฉลี่ยของครัวเรือน (บาท/คน/ปี) 3) หนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือน (บาท/คน/ปี)
ด้านอาหาร	มีปริมาณอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน (วัดจากปริมาณอาหารที่คิดจากมูลค่าอาหารที่ได้มาจากผลผลิตของครัวเรือนและการซื้อโดยเฉลี่ย) (บาท/ปี)
ด้านการศึกษา	จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยของครัวเรือน (ปี)
ด้านที่อยู่อาศัย	พื้นที่ใช้สอยของตัวบ้านเหมาะสมและเพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือน (ตารางเมตร)

ที่มา : จากการศึกษา

จากนั้นคำนวณค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรโดยวิธีการคำนวณประยุกต์มาจากวิธีการคำนวณค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ของ UNDP ซึ่งมีวิธีการดังนี้

(1) กำหนดการให้คะแนนของรายละเอียดแต่ละตัวชี้วัดโดยกำหนดให้มีคะแนนตัวชี้วัดย่อยโดยมีค่าต่างกันเพิ่มขึ้นทีละ 1 คะแนน ให้เท่ากัน

(2) คำนวณหาค่าดัชนีของตัวชี้วัดแต่ละตัวโดยนำผลต่างระหว่างค่าคะแนนที่ได้จากตัวชี้วัด แต่ละตัวกับค่าคะแนนต่ำสุดในตัวชี้วัดนั้นๆ หาค่าด้วยผลต่างระหว่างค่าคะแนนสูงสุดกับค่าคะแนนต่ำสุดในตัวชี้วัดนั้น

$$I_n = \frac{S_n - S^{\min}}{S^{\max} - S^{\min}}$$

โดยที่ I_n คือ ค่าดัชนีของตัวชี้วัดที่ n , S_n คือ ค่าคะแนนของตัวชี้วัดที่ n , S^{\min} คือ ค่าคะแนนต่ำสุดของตัวชี้วัดที่ n , S^{\max} คือ ค่าคะแนนสูงสุดของตัวชี้วัดที่ n

(3) คำนวณหาค่าดัชนีภาพรวมของแต่ละองค์ประกอบเนื่องจากดัชนีแต่ละตัวมีหลักคิดและฐานข้อมูลที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความแปรปรวนของข้อมูล จึงได้ประยุกต์ใช้วิธีการคำนวณหาค่าดัชนีความยากจนของมนุษย์ (Human Poverty Index : HPI) ของ UNDP ซึ่งเป็นวิธีการที่นำค่าดัชนีของตัวชี้วัดแต่ละตัวมายกกำลังสาม เพื่อลดความแปรปรวนของข้อมูลให้น้อยลง จากนั้นนำค่าที่ได้ในแต่ละองค์ประกอบมาบวกกัน แล้วถอดรากที่สาม

$$C_m = \left[\frac{\sum_{n=1}^N I_n^3}{n} \right]^{\frac{1}{3}}$$

โดยที่ C_m คือ ค่าดัชนีภาพรวมขององค์ประกอบที่ m , I_n ค่าดัชนีของตัวชี้วัดที่ n และ n คือ จำนวนดัชนีของตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ m

(4) คำนวณหาค่าดัชนีคุณภาพชีวิตโดยรวมโดยใช้วิธีการเดียวกับการหาค่าดัชนีภาพรวมในแต่ละองค์ประกอบ

$$QLI = \left[\frac{\sum_{m=1}^M C_m^3}{m} \right]^{\frac{1}{3}}$$

โดยที่ QLI คือ ค่าดัชนีคุณภาพชีวิตโดยรวม, C_m คือ ค่าดัชนีภาพรวมในองค์ประกอบที่ m และ m คือ จำนวนดัชนีภาพรวมขององค์ประกอบทั้งหมด

(5) การแบ่งเกณฑ์คุณภาพชีวิตเมื่อได้ค่าดัชนีภาพรวมของแต่ละองค์ประกอบและค่าดัชนีคุณภาพชีวิตโดยรวม จากนั้นนำมาจัดระดับคุณภาพชีวิต โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

$\bar{x} - S.D. <$ ค่าดัชนี แสดงถึง คุณภาพชีวิตระดับต่ำ

$\bar{x} - S.D. <$ ค่าดัชนี $<$ $\bar{x} + S.D.$ แสดงถึง คุณภาพชีวิตระดับปานกลาง

ค่าดัชนี $>$ $\bar{x} + S.D.$ แสดงถึง คุณภาพชีวิตระดับสูง

โดยที่ \bar{x} คือ ค่าเฉลี่ย และ $S.D.$ คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตร จะใช้วิธีการวิเคราะห์แบบโลจิสต์ (Logistic Analysis) โดยใช้วิธีการ MLE (Maximum Likelihood Estimation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 89.50) และมีอายุอยู่ในช่วง 45-54 ปี (ร้อยละ 38.00) ส่วนมากมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 43.50) สะท้อนให้ว่าคนทำอาชีพเกษตรส่วนใหญ่มีการศึกษาที่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ ครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน (ร้อยละ 57.75) และเกือบครึ่งหนึ่งมีจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน 2 คน (ร้อยละ 48.25) หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากมีประสบการณ์อยู่ในภาคการเกษตรอยู่ที่ 21-30 ปี (ร้อยละ 31.20) และมีขนาดที่ดินในภาคการเกษตรที่ครัวเรือนถือครองอยู่ จำนวน 11-30 ไร่ (ร้อยละ 38.25) โดยส่วนมากจะทำนา (ร้อยละ 38.25) รองลงมาคือ ทำไร่ (ร้อยละ 34.50) ทำสวน (ร้อยละ 19.50) และทำประมงหรือเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 7.75)

2. จากการวิเคราะห์สัดส่วนของครัวเรือนเกษตรที่ยากจน และความรุนแรงของความยากจน โดยได้ใช้เส้นความยากจนของจังหวัดเพชรบูรณ์ ปี พ.ศ. 2557 ที่มีค่าเท่ากับ 2,293 บาทต่อคนต่อเดือน พบว่า

ครัวเรือนเกษตรกร มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 85,473 บาทต่อคนต่อปี และเมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละระดับของรายได้ พบว่า มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจนอยู่ร้อยละ 11.50 และเมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจน พบว่า ครัวเรือนที่ยากจนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 19,517 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 112,351 บาทต่อคนต่อปี แสดงให้เห็นว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีจำนวนมากกว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่ยากจนเกือบ 6 เท่า โดยที่ครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์มีสัดส่วนครัวเรือนที่ยากจนอยู่ร้อยละ 11.50 และมีค่าความรุนแรงเท่ากับ 0.0413

3. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยได้พิจารณาตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ด้านอาหาร ด้านการศึกษา และด้านที่อยู่อาศัย พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 73.50) รองลงมาคือคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 17.25) และมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 9.25) ตามลำดับ กล่าวคือ ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้และเงินออมในจำนวนที่ใกล้เคียงกับหนี้สิน มีปริมาณอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนได้รับการศึกษาในภาคบังคับ และบ้านมีพื้นที่ใช้สอยพอประมาณ พอเหมาะกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

4. ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า หากครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรลดลง มีผู้พึ่งพิงในครัวเรือนเป็นจำนวนมาก หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ และทำการปลูกข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จะมีผลทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร

ตัวแปร	ความหมาย	ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal effect)	ค่าสถิติ t
-	ค่าคงที่	0.0728	1.2584
Y	รายได้จากการเกษตรของครัวเรือน (บาท/คน/ปี)	-0.0023	-2.6524**
MEM	จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน (คน)	0.0415	2.0172*
SIZE	ขนาดที่ดินในภาคการเกษตรของครัวเรือน(ไร่)	-0.0638	-1.7451
EDU	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ถ้า EDU = 1 คือ มีการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ)	0.1102	2.1368*
PLACE	พื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือน (ถ้า PLACE = 1 คือ ครัวเรือนอยู่นอกเขตชลประทาน)	0.0978	1.0932
AGE ₁	กิจกรรมการเกษตรของครัวเรือน (ถ้า AGE ₁ = 1 คือ เมื่อครัวเรือนปลูกข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)	0.1056	2.0364*
AGE ₂	กิจกรรมการเกษตร (ถ้า AGE ₂ = 1 คือ เมื่อครัวเรือนปลูกผักหรือผลไม้)	0.1874	1.3451
DEBT	หนี้สินของครัวเรือน (บาท)	-0.2182	-1.1096
ASSET	สินทรัพย์ของครัวเรือน (บาท)	-0.1793	-1.2531
McFadden R-Squared	=	0.3281	Correct prediction = 0.4526

ที่มา : จากการศึกษาและการคำนวณ

หมายเหตุ : เครื่องหมาย * และ ** คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

สรุปและวิจารณ์ผล

ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 19,517 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 112,351 บาทต่อคนต่อปี แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างรายได้ของเกษตรกรที่ยากจนและไม่ยากจนในเพชรบูรณ์ที่มีรายได้ต่างกันเกือบ 6 เท่า อีกทั้ง เกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนส่วนใหญ่ จะมีการศึกษาที่ต่ำกว่าภาคบังคับ หรือต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มไม่ยากจน ดังนั้น ควรมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการขยายโอกาสทางด้านศึกษาให้แก่สมาชิกของครัวเรือนเกษตรกรให้เข้าถึงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสาขาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ด้วยการให้ทุนเรียนฟรี ตลอดจนการพัฒนากระบวนการศึกษาในชนบทเพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาแรงงานของครัวเรือนเกษตรกรให้มีความสามารถที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การที่ครัวเรือนเกษตรกรทำการปลูกข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก จะมีผลทำให้ครัวเรือนมีโอกาสที่จะยากจนเพิ่มขึ้น ดังนั้น ควรมีการสนับสนุนให้ครัวเรือนทำการเกษตรที่หลากหลายในลักษณะของการเกษตรแบบผสมผสาน ตลอดจน การเสริมสร้างกิจกรรมการผลิตนอกภาคเกษตรของครัวเรือน ซึ่งจะเป็นแหล่งรายได้เสริมของครัวเรือนเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ช่วยลดความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ตลอดจนทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรดีขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการผู้พิจารณาให้ทุน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่เล็งเห็นถึงประโยชน์ของงานวิจัยที่จะเป็นฐานความรู้ และสามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมศาสตร์ วิเชียรเพริศ. (2550). **ภาวะความยากจนและการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรไทย ปีเพาะปลูก 2547/48**. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิพวรรณ ดวงปัญญา. (2549, 30 มกราคม-2 กุมภาพันธ์). **คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามสถานะเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง**. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44. 562 - 572.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.phetchabun.doae.go.th/%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9>. (วันที่ค้นข้อมูล : 25 กรกฎาคม 2559).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **บัญชีประชาชาติ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก : <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries15.html#>. (วันที่ค้นข้อมูล : 29 กรกฎาคม 2559).
- วรายุทธ พลาศรี. (2556, มกราคม - เมษายน). **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนในชนบท : กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 7(1), 29-38.
- สุพัตรา แดงเอี่ยม. (2544). **การเปรียบเทียบการกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรไทย ในระหว่างปีเพาะปลูก 2541/42**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรเดช ตระกูลคูศรี. (2541). **การวิเคราะห์การกระจายรายได้และภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อารีย์ เชื้อเมืองพาน. (2555, กรกฎาคม - ธันวาคม). **ประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ในเขตภาคเหนือตอนบน**. วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 16(2), 30 - 45.

วันรับบทความ (Received Date) : 5 เมษายน 2561

วันแก้ไขบทความ (Revised Date) : 27 มีนาคม 2562

วันตอบรับบทความ (Accepted Date) : 1 เมษายน 2562

